

Overpeinzingen bij een foto...

Gerard Ouweneel

Dat ik bij mijzelf de neiging bespeur weg te dromen bij het bekijken van schilderijen of foto's kan de leeftijd zijn. Het gebeurde opnieuw bij een foto die Dirk van Straalen najaar 2014 op de waarnemingenrubriek zette. Het was er eentje van een rustende Zeearend op een kabel van het hoogspanningstracé dat over de Hellegatsplaten voert. Nadat ik al eerder moest wennen aan een daar rustende Zeearend op een van de masten, zelfs op de top, ervoer ik dat beeld als weer een stap verder.

Dirk woont in Ooltgensplaat op Overflakkee, zodat de Ventjagersplaat annex Hellegatsplaten zowat zijn achtertuin vormen. Aan de andere kant van het dorp begint het Krammer-Volkerak, ook een van de locaties die populair zijn bij de tenminste vier Zeearenden die anno heden een goed deel van het jaar het noordelijke Deltagebied bestrijken. Zeearendtechnisch zit Dirk dus op rozen, hetgeen te merken is aan zijn waarnemingen en foto's van *Haliaeetus albicilla* die hij op zijn excursies vergaart.

Bij het bekijken van Dirks foto had ik mentaal wel wat te verstouwen. Ik waag me aan een uiteenzetting, waarvoor ik – schrik niet – allereerst terug moet naar een ver verleden. Met nog maar recent de luiertijd achter de rug frommelde mijn moeder *De laatste arenden* van Bengt Berg tussen de prentenboekjes. Deze uit 1923 daterende aanklacht tegen het feit dat men toen in Zweden bezig was de Zeearenden uit te roeien, werkte op mijn jeugdige geest in als vitriool. *De laatste arenden* begint met de oude Zeearend die 'van het gewelf des hemels' zijn wereld van de Zweedse scherenkust overziet. Verderop in het boek schieten twee sujetten een wijfje van haar nest met jongen en tenslotte beschrijft Berg indringend en niet vrij van pathos hoe die laatste oude man Zeearend ook wordt neergehaald. Excuses lezers, ik was waarschijnlijk nog geen tien, dus in een leeftijdsfase waarop volgens zielknijpers opgedane impressies het verdere leven danig beïnvloeden. Toen ik dan ook op 24 januari 1953 voor het eerst Zeearenden zag, vliegend vanaf De Beer over het Brielsche Gat naar Voorne, pakte die waarneming uit als een diep ingevreten levenservaring. Nog steeds vermag een Zeearend mij aardig op het puntje van de stoel te brengen.

Het verdere reilen en zeilen in Europa van *albicilla* in de gepasseerde eeuw is bekend. Rond 1970 bereikte in ons werelddeel de zeearendenmisère een zodanig dieptepunt dat Maarten Bijleveld en Karel Voous in feite al hun grafschriften aan het papier toevertrouwden. Het tij keerde en er volgde een spectaculaire come-back, waarbij de ontwikkeling in Denemarken model kan staan. Nadat de mens er begin vorige eeuw in slaagde *albicilla* in dat land als broedvogel te liquideren, staakte de soort rond 1960 ook met incidentele broedpogingen. Ruwweg 35 jaar later keerde *albicilla* er terug. Toen ging het hard: 5 paren in 1998, 17 in 2007 en vorig jaar, in 2014 dus, brachten 56 paren er 80 jongen groot. Waarbij de Denen betogen dat ze er waarschijnlijk niet langer in slagen alle paren in hun land te lokaliseren. Geïnspireerd door de geslaagde

terugkeer in Groot-Brittannië waar, na een jarenlange door de Royal Air Force verzorgde luchtbrug van zeearendpullen vanuit Noorwegen, de soort zich hervestigde, volgde er in Nederland een pleidooi een herintroductieprogramma op te zetten. Voor en tegenstanders van die optie gingen in discussie. In 1996 kwam de vergunning af, die echter onbenut een lade inging. Tien jaar later vloog in Nederland de eerste jonge Zearend uit. Zonder kunstgrepen. Applaus.

Zearend op kabel van hoogspanningsmast, Hellegatsplaten, najaar 2014 (Foto: Dirk van Straalen). *White-tailed Eagle near Hellegatsplaten, autumn 2014.*

Broeddichtheid

Ik behoorde bij de categorie tegenstanders van herintroductie via kunstmatig gedoe, waarbij ik het ontbreken van rust en ruimte in dit bomvolle land als de grote barrière voor succes aanvoerde. Woelde toen bij de meningvorming Bengt Bergs woordkunst nog na van de Zearend die vanuit ‘het gewelf des hemels’ zijn scherenrijk overziet? Tot een kwarteeuw geleden was *albicilla* voor mij in de eerste plaats nog de roofvogel van grote ruimten, rivierlopen, kusten en wijde wetlands. Dus de broedende vogel in de ambiance van het lege Letland die zich de afgelopen zomer via een webcam liet bekijken op <http://pontu.eenet.ee/player/juras-erglis.html>. Indien u zich afvraagt welke sentimenten ik moest verstouwen bij het bekijken van de foto van die Zearend balancerend op een hoogspanningskabel met achter me de contouren van het Waterweggebied, dan hierbij de verzekering dat ik mij inmiddels bewust ben dat destijds naar voren gebrachte overwegingen aan bijstelling toe zijn. Argumenten te over, uit binnen- en buitenland: baltsende Zearenden boven de Hellegatsplaten

(waarbij ze griezelig dicht langs die vermaledijde hoogspanningsleidingen buitelen) en de mogelijkheid om, rijdend over de N59, vanachter het autostuur daar een of meer Zeearenden óf in een van hun slaapbomen óf in een hoogspanningspaal te zien. En dan, ter illustratie hoezeer op dit moment Zeearenden in Zweden de wind in de zeilen hebben, het feit dat in Bengt Bergs natie zomer 2014 een paartje op het bepaald niet lege Falsterbo-schiereiland, nota bene onder de rook van de camping naast Ljungen, drie jongen grootbracht.

Hoe het kan worden of ooit was, kreeg ik ingescherpt tijdens de op menig gebied memorabele autotochten in maart 2011 tussen Rostov a/d Don en Elista, de hoofdstad van Kalmukkië, Zuid-Rusland. Er waren vaak Zeearenden te zien, óók cirkelend boven de stad, en een bewoond nest kortbij een dorp. Toen ik bij begeleidster Sonia Rozenfeld die ruime presentie aansneed, reageerde ze meewarig: Zeearenden behoorden tot haar standaardpakket van waargenomen soorten.

Maken we mee dat de Zeearend bij zijn territoriumkeuze de acceptatienormen aan het verruimen is? Neen. Nu ze niet langer of althans minder worden vervolgd met alle vernuftige middelen die de mens eeuwenlang wist te bedenken, moeten we beseffen dat *albicilla* op een aantal plekken in Europa doende is terug te keren naar een normale status. Evenzeer in Nederland dat, met z'n vele water, met in het voorjaar een tsunami van ganzenpullen en met op veel plekken op hoogte komende bomen, de Zeearend best wat heeft te bieden. Terugkijkend over de gepasseerde tien jaren zien we dat onvolwassen exemplaren, alvorens te gaan broeden, zich concentreren in en rond klaarblijkelijk aantrekkelijke broedhabitats. Dat gebeurt o.a. in Groningen, in het noordelijk Deltagebied en nu wellicht ook in de oevergebieden van de Waal achter Nijmegen.

In de bewegwijzering naar meer broedende Zeearenden in dit land staan dus veel lichten op groen. Daarbij kan, in later stadium, ook een grotere broeddichtheid een rol gaan spelen. Glutz von Blotzheim en consorten schrijven dat in de negentiende eeuw langs de Donau de nesten circa 400 meter van elkaar verwijderd konden liggen. Dat was in een tijd dat de vogels al hevig werden vervolgd. Momenteel is in Polen al een onderlinge nestafstand van 75-80 meter vastgesteld (med. M.R. de Jonge).

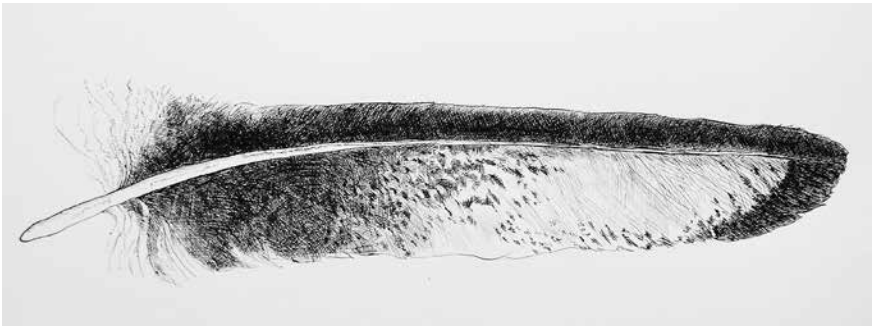
Gloort voor de Zeearend dus een wolkeloze toekomst in dit land? Niet helemaal. Uit Noorwegen en Mecklenburg weten we dat windmolenparken slachtoffers eisen en zelfs broedpopulaties de das om kunnen doen. Welnu, de provincie Zuid-Holland is ijverig doende in de open ruimte van het noordelijk Deltagebied een aantal van die parken neer te zetten.

En dan, met een schuin oog kijkend naar de gang van zaken in 2014, zullen de terreinbeherende organisaties moeten beseffen dat, nu de hoofdprijs van een broedende Zeearend in een aantal van hun gebieden in de knip zit, ze een verantwoording hebben deze daar ook te houden. Noblesse oblige, nietwaar? En dus niet toe te staan dat de marketingafdelingen van hun clubs de nieuwe trofee gaan vermarkten.

Literatuur

- Berg B. 1923. De sista örnarna. In de vertaling van Rinke Tolman van 1930 getiteld: De laatste arenden. Leopold's Uitgeversmaatschappij, 's Gravenhage.
- Bijlsma R.G. 2015. Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2014. De Takkeling 23: 4-51.
- Bijleveld M. 1974. Birds of prey in Europe. Macmillan Press Ltd., Londen.
- Ehmsen E., Skelmosse K. Sørensen L.H. 2015. Projekt Ørn. Årsrapport 2014. Dansk Ornitologisk Forening, København.
- Glutz von Blotzheim U.N., Bauer K.M. & Bezzel E. 1971. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 4. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- Ouweneel G.L. 1996. Zeearenden in Nederland... reuzen in de ruimte of ontheemden in een cultuursteppe. Vogeljaar 44: 183-184.
- Ouweneel G.L. 2012. Ganzendeskundigen bijeen in Kalmukkië. Vogeljaar 60: 51-56.
- Voous K.H. 1978. Zeearend, onverdiend vergane glorie, of: talrijke laagland-arend van weleer. *In: Roofvogels en Uilen van Europa: 16-19.* Brill, Leiden.

Adres: Lijster 17, 3299 BT Maasdam, glo@xs4all.nl

Staartpen van een Zeearend (Tekening: Jan Brinkgreve). *Rectrice of White-tailed Eagle.*